

1. INLEIDING

Een eerste verkenning

'Zie Ik sta aan de deur en ik klop' (Openbaring 3:20), werd de leden van de ontdekkingskring voorgehouden. Jezus staat aan de deur van je hart. Laat je Hem binnen? Met andere woorden, wil je christen worden? Er hoorde ook een verhaal bij over een schilder die deze scene had uitgebeeld. Hij plaatste de Here Jezus voor een dichte deur, zonder klink. Was hij die vergeten? Nee, daar wilde hij iets mee zeggen: er zit alleen een klink aan de binnenkant, je moet zelf open doen.

Mooi gevonden en leerzaam. En helemaal waar. Toch zal Johannes hier bij het schrijven van Openbaring niet direct aan gedacht hebben. Openbaring 3:20 is een oproep aan de gemeente van Laodicea, aan christenen (!) om de Here Jezus niet buiten te sluiten. Mag je daar een bekeringsoproep aan niet-christenen van maken? Leg je dan niet te veel in zo'n tekst?

Veralgemeeniseer je niet te snel? Alsof elk bijbelvers altijd onmiddellijk op iedereen van toepassing is. Het is goed om de boodschap van de Bijbel toe te passen op jezelf. Daardoor wordt bijbellezen persoonlijk en relevant. Maar als je het klakkeloos doet, kun je er ook stevig naast zitten. Je zou tegen iemand kunnen zeggen dat hij moet vergeven, omdat dat in de Bijbel staat, terwijl die persoon groot onrecht is aangedaan en de dader ongemoeid gelaten wordt. Maar vergeving is niet bedoeld om onrecht te sanctioneren. De oproep tot vergeving is bijbels, maar je kunt er te snel mee komen. Vergeving mag niet ten koste gaan van gerechtigheid.

Ook kun je met alle goede bedoelingen de zeggingskracht van een bijbelwoord enorm verzwakken door er een algemene waarheid van te maken. De oproep 'bekeer u' wordt dan krachteloos, want moeten we ons niet allemaal voortdurend bekeren? Maar waarvan eigenlijk. Als je het te vaak hoort, raak je afgestompt. Je stemt het toe, maar doet er verder niets mee.

De methodiek van 'ontdekkend bijbellezen' helpt om de boodschap van Gods Woord toe te passen zonder kortsluiting te veroorzaken door elke bijbeltekst klakkeloos te lezen alsof hij onmiddellijk voor mij, hier en nu, geschreven is. Het is niet de enig juiste manier om de Bijbel te benaderen, maar wel een werkwijze die recht doet aan de bedoeling van de schrijvers en tegelijk een brug slaat naar ons leven hier en nu.

1.1 Lezen en laten lezen

Bij ontdekkend bijbellezen, ook wel inductieve bijbelstudie genoemd, is het de bedoeling om zo open mogelijk te lezen en de Bijbel zoveel mogelijk voor zichzelf te laten spreken. Je bent dus niet op zoek naar een bepaalde waarheid, maar probeert er achter te komen wat er van een bijbelgedeelte te leren valt. De deelnemers aan een inductieve bijbelkring lezen samen een gedeelte en helpen elkaar door hun inzichten te delen. De kringleider geeft niet zozeer onderwijs maar is vooral gespreksleider. Je kunt deze methodiek ook heel goed gebruiken bij het persoonlijk lezen en bij een bijbelstudie voor een grote groep of een preek. In dit boek zullen we vooral ingaan op de persoonlijke omgang met de Bijbel, al komt de kring af en toe ook wel in beeld.

Ontdekkende bijbelstudie is een goede aanvulling op allerlei vormen van onderricht in de gemeente, omdat je gestimuleerd wordt je eigen vragen te stellen en eigen inzichten te ontwikkelen. Je leert te onderzoeken wat het Woord van God te zeggen heeft en ontdekt zo telkens nieuwe aspecten. Door de combinatie van onderwijs in de gemeente en eigen onderzoek op de kring en in je persoonlijke stille tijd leer je het meest. Op deze manier raak je nooit uitgestudeerd. Je kennis en inzicht neemt toe, en je wordt door wat je leest ook steeds meer gevormd, zodat je groeit als christen.

Ontdekken

Door een smerige bril of vieze ramen kun je niet goed zien. Bij het televisieprogramma *Hoe schoon is jouw huis?* komen mensen er na een grondige schoonmaakbeurt soms achter dat je zowaar door de vensters naar buiten kunt kijken. En dat de kamer ineens zoveel lichter lijkt. Zo kan het ook veel opleveren om elke keer weer met frisse ogen naar de Bijbel te kijken. Grijp niet telkens naar dezelfde vertrouwde gedeelten om te bevestigen wat je al wist. Laat je uitdagen! Zet je tanden eens in een boek dat je nog niet zo vaak, of misschien wel helemaal nooit, gelezen hebt. Geef de Heilige Geest de kans om je nieuwe dingen te laten zien.

Aan de andere kant, vergeet ook niet om de vertrouwde passages echt te blijven lezen. Niet routineus scannend op de bekende klanken, maar alsof je het voor het eerst leest. Ook heel populaire teksten kunnen dan opnieuw voor je open gaan.

Zo kun je tot de ontdekking komen dat je een bepaald gedeelte nooit goed begrepen hebt. Misschien had je altijd gedacht dat de gelijkenis van de schapen en de bokken (Mattheüs 25:31-46) wil zeggen dat je goed moet zijn voor alle mensen. Als je iemand die honger heeft eten geeft, of een zieke of een gevangene bezoekt, dan doe je dat eigenlijk voor de Here Jezus. En wie zo leeft, mag als beloning na zijn dood naar de hemel. Bij dat laatste had je altijd al wel je twijfels. Want het is zeker waar dat je goed moet zijn voor alle mensen (Mattheüs 5:44v; Romeinen 12:17; Titus 3:1v), maar daarmee verdien je de hemel toch niet? En als je wat aandachtiger leest, dan valt er nog wel meer op. Sowieso dat het helemaal geen gelijkenis is. Alleen in vers 32v wordt een vergelijking gemaakt met een herder die de schapen van de bokken scheidt. Voor de rest vertelt de Here Jezus gewoon wat er bij het laatste oordeel gebeuren zal. Ook zie je dat het in eerste instantie er niet om gaat wat je voor de mensen in het algemeen gedaan hebt, maar wat je voor Jezus Zelf betekend hebt. En ook in tweede instantie zijn niet alle mensen zonder onderscheid in beeld, maar Jezus 'minste broeders' (vers 40), of 'deze minsten' (vers 45). Jezus noemde nooit alle mensen zomaar broeders, maar Hij zei 'wie de wil van Mijn Vader doet, Die in de hemelen is, die is Mijn broeder en zuster en moeder' (Matteüs 12:50). Het gaat dus niet om humaniteit in het algemeen. De allesbeheersende vraag is: 'Wat heb je voor Jezus gedaan?' Dat is het beslissende punt bij het laatste oordeel. Maar hoe kan dat, als Hij in de hemel is en wij op aarde? Dat kan, omdat Hij wordt vertegenwoordigd door zijn broeders, zijn volgelingen, die zich voor zijn Koninkrijk inzetten. Jezus Zelf gaat schuil achter zelfs de geringste discipel. Het gaat dus om de inzet voor Jezus en zijn Koninkrijk en niet om medemenselijkheid in het algemeen.

Het kan ook zijn dat je je mening niet hoeft te herzien, maar dat je wel tot diepere inzichten komt. In de proloog van zijn Evangelie schrijft Johannes (1:14): 'het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond en wij hebben Zijn heerlijkheid gezien.' Je wist al wel dat dit gaat over de geboorte van de Zoon van God als mens op aarde, maar dan lees je in een studiebijbel dat er voor 'gewoond' een woord staat dat afgeleid is van 'tent' en dat doet je denken aan de tabernakel, de tent in de woestijn.

En ineens gaan er allerlei luijkjes open. Als teken dat God in de tabernakel wilde wonen, werd de tent vervuld met Gods heerlijkheid (Exodus 40:34). Hé, daar heb je dat woord 'heerlijkheid' weer! En je ziet plotseling een rode draad door het Evangelie van Johannes, die de Here Jezus wel vaker met de tempel vergelijkt (1:52; 2:21). Daarmee wil hij zeggen dat niet langer de tempel, maar dat Jezus Christus de 'plaats' is waar we God ontmoeten. Zoals in het Oude Testament de heerlijkheid van God bezit nam van de tabernakel, en later de tempel, zo is God in het Nieuwe Testament aanwezig in zijn Zoon, Jezus Christus. Door wat extra aandacht aan een woord te geven, kun je al een hele ontdekkingsreis beginnen.

Of misschien kom je niet tot nieuwe inzichten, maar ervaar je de tekst toch op een nieuwe manier. Je had het al honderd keer gezongen in de kerk: 'Hij kan en wil en zal in nood, zelfs bij het naad'ren van de dood, volkomen uitkomst geven' (Psalm 68 vers 10 in de oude berijming), of 'Hij droeg ons door de diepte heen, de HERE Here doet alleen ons aan de dood ontkomen' (Psalm 68 vers 7 in de nieuwe berijming). Maar als iemand uit je omgeving ernstig ziek is, komt het toch wel even anders binnen. Ontdekkend bijbellezen is zo luisteren naar de tekst dat er elke keer frisse indrukken worden opgedaan en nieuwe dingen worden geleerd.

Ontdekt worden

Je kunt de woorden 'ontdekkend bijbellezen' ook nog anders opvatten. Vroeger had men het wel over ontdekkende prediking. En dan bedoelden ze dat een goede preek je een spiegel voorhoudt. 'Je wordt ontdekt aan jezelf', zei men dan. Je gaat meer van jezelf zien. Misschien niet allemaal goede kanten, maar daarom nog wel waar. Zo leer je ook door de Bijbel te lezen meer over jezelf en ga je Gods bedoeling met je leven beter begrijpen. Door zijn Woord laat God zijn licht schijnen over onze werkelijkheid. Hij belicht de mooie dingen, maar ook de lelijke. En niet alleen dat. Zijn licht zuivert en geeft leven.

Licht is wel een mooi beeld wat dit betreft. In het donker zie je niets en wie iets te verbergen heeft, schuwt het licht. Maar als je scherp wilt zien, heb je goed licht nodig. Wie wil blijven geloven in de goedheid van de mens en in de kritiekloze goedkeuring van God bij alles wat we doen, kan de Bijbel beter dicht laten. Hij kan trouwens beter ook niet naar het journaal kijken, want dat levert elke dag overvloedig bewijs van het kwaad dat mensen elkaar aandoen. Als je je daar niet bij neer wilt leggen, lees dan wat God erover te zeggen heeft. Hij jaagt met zijn licht alle vijanden uit hun schuilhoeken. De openlijke tegenstanders van geweld, bedrog en gemeenheid. Maar ook de verborgen vijanden van vrome smoezen en zogenaamde goede bedoelingen. 'Afdwalingen – wie bemerkt ze? Spreek van de verborgene mij vrij' (Psalm 19:13).

Licht zuivert ook. Een donkere kamer gaat muf ruiken. Gooi de gordijnen open en langzaam verdwijnt de bedomptheid. Ultraviolet licht wordt wereldwijd steeds vaker gebruikt om water te zuiveren. Zo confronteert de Bijbel ons niet alleen met wat niet goed is, maar wijst ook de weg naar een leven overeenkomstig de bedoeling van God. Hij toont ons wat God wil. Woorden als 'wet' en 'gebod' klinken in onze oren al gauw negatief. De dichter van Psalm 119 dacht daar echt anders over. 'Hoe lief heb ik Uw wet! Hij is heel de dag mijn overdenking' (vers 97). Wil je een goed leven? Volg de instructies van God. Hij weet wat goed is. Hij *is* goed. En Hij schenkt ons zijn Geest, die in ons werkt, zodat we elke dag meer op Jezus Christus gaan lijken (Romeinen 8:29; 2 Korinthe 3:18). God vertelt ons niet alleen hoe Hij wil dat wij leven, Hij bewerkt dat ook in ons (Filippenzen 2:12v).

Want licht geeft leven. Door het zonlicht gaan de planten groeien en verbetert het humeur van de mensen. Wie de Bijbel leest, begeeft zich in het krachtenveld van de Heilige Geest. Door alles wat je leest of hoort, word je beïnvloed. Dat zal dan toch zeker van de woorden van God gelden. Maar er is meer aan de hand. Het is niet alleen de informatie die we krijgen of de boodschap die ons raakt, waardoor we gevormd worden. In de Bijbel ontmoeten we God en komen we in aanraking met zijn reddende kracht. Jezus van Nazaret kwam geen nieuwe godsdienst stichten en geen nieuwe leer over (zelf-)verlossing brengen. Hij kwam om te redden (Lukas 19:10). En dat doet Hij nog steeds. Wie in Hem gelooft en zijn woorden aanneemt, krijgt een nieuw leven. Daarom noemde Paulus het Evangelie een *kracht* van God, waardoor iedereen die gelooft gered wordt (Romeinen 1:16). Daar gaat het uiteindelijk om bij bijbellezen. Om jezelf over te geven aan de reddende kracht van God, die geldt voor iedereen die gelooft in Jezus Christus, door de werking van de Heilige Geest. In dit boek besteden we vooral aandacht aan het hóe, aan de methodiek van het ontdekkend bijbellezen. Maar het gaat er uiteindelijk om dat je ‘aan jezelf ontdekt’ wordt. Het eerste is het middel, het tweede is het doel. Maar het eerste is ook belangrijk. Want wie betere instrumenten in handen heeft, en die ook goed heeft leren gebruiken, komt tot betere resultaten. Al lezend, wordt je ook zelf gelezen. Jij bestudeert de Bijbel en intussen word je ook zelf onderwezen, weerlegd, verbeterd en opgevoed (2 Timotheüs 3:16). Zelf lezen en jezelf laten lezen, daar gaat het om.

Aandachtspunt

- Lees aandachtig en nauwkeurig en spiegel je aan wat de Bijbel zegt; stel je eronder, niet erboven.

Verwerking

- ✓ Roep eens een paar momenten in herinnering dat je door de Bijbel gegrepen werd. Wat was het dat je zo aansprak?
- ✓ Over welke gedeelten ben je wel eens van mening veranderd? Noem enkele voorbeelden. Wat heeft je geholpen om tot betere inzichten te komen?
- ✓ Breng eens onder woorden hoe je door het lezen van het Woord van God gevormd bent. Wat betekent de Bijbel voor jou? Hoe zou je je nog meer door de Bijbel kunnen ‘laten lezen’?

1.2 Wat is ontdekkend bijbellezen?

Ontdekkend bijbellezen, ook wel inductieve bijbelstudie genoemd, is in de tweede helft van de vorige eeuw vooral door het internationale christelijke studentenwerk van bijvoorbeeld de International Fellowship of Evangelical Students (IFES) over de wereld verspreid. Maar ook bij christelijke organisaties als Jeugd met een Opdracht wordt het wereldwijd gebruikt.

Het is bedoeld voor bijbelgespreksgroepen en kan ook heel goed bij het persoonlijk lezen worden toegepast. De deelnemers aan zo’n kring hoeven niet per se christen te zijn of het onderling eens te zijn. Voorwaarde is wel een open luisterhouding naar de Bijbel en naar elkaar. Kom niet te snel met je mening, maar laat een ander uitpraten en probeer eerlijk te peilen wat hij zeggen wil. Of die ander

nou een medekringlid of een van de bijbelschrijvers is, luister goed voordat je reageert. Ga respectvol met elkaar om en laat de mogelijkheid open dat je het zelf bij het verkeerde eind hebt.

Even iets meer over de woorden *inductief* en *deductief*. In de wiskunde gaat men deductief te werk. Daar wordt geprobeerd een vooraf geformuleerde stelling te bewijzen of te ontkrachten. Zo kun je ook deductieve bijbelstudie doen, bijvoorbeeld over het thema 'gebedsverhoring'. Je gaat dan uit van de veronderstelling dat God gebeden verhoort. En je laat vanuit de Bijbel zien dat dit inderdaad waar is. Je loopt daarbij wel het risico dat je alleen die teksten aanhaalt die je bewering ondersteunen en andere negeert. Er zouden ook veel gedeelten genoemd kunnen worden waarin het lijkt dat God helemaal niet wil luisteren (Spreuken 1:27v bijvoorbeeld). Want anders dan in de wiskunde is in het echte leven iets wat waar is niet altijd en onder alle omstandigheden geldig.

Het is ook mogelijk om zonder vooropgezette bedoeling bijbelstudie te doen, bijvoorbeeld over de Bergrede (Matteüs 5-7) en dan tot de ontdekking te komen dat daarin iets staat over gebedsverhoring (7:7-12). Het laatste is inductief. Je gaat niet op zoek naar bewijs voor een bepaald standpunt, maar onderzoekt de tekst zo onbevangen mogelijk. Inductief wil zeggen: onderzoekend, ontdekkend. Zoals er in de natuurkunde gegevens verzameld, onderzocht en geïnterpreteerd worden, zonder dat er op voorhand naar bewijs voor een bepaalde stelling gezocht wordt. Je kijkt welke informatie voorhanden is, en probeert daar conclusies uit te trekken.

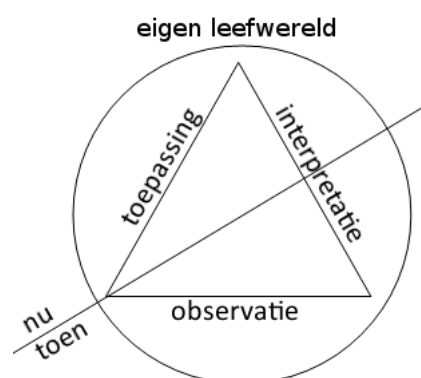
Omdat het Woord van God tot ons komt in de vorm van taal, is ontdekkend bijbellezen een heel tekstgerichte benadering. Het is de bedoeling om ook tijdens het kringgesprek dicht bij de bijbeltekst te blijven en om daar in de loop van het gesprek telkens naar terug te keren. Ook bij het persoonlijk lezen blijf je luisteren naar wat God door zijn Woord tot je zeggen wil en ga je niet geforceerd een gewenste boodschap afdwingen.

Natuurlijk is het niet mogelijk om helemaal zonder vooronderstellingen te beginnen. Je neemt jezelf en je eigen leef- en denkwereld mee. Iedereen heeft als het ware zijn eigen leesbril. Dat is helemaal niet erg, maar je moet er wel rekening mee houden. In het volgende hoofdstuk zullen we onderzoeken wat dit betekent. Maar eerst iets meer over de drie aspecten van inductieve bijbelstudie.

Drie aandachtsvelden

Bij ontdekkend bijbellezen zijn er zijn drie aandachtsvelden, of anders gezegd drie manieren van kijken naar de tekst, vaak aangeduid met de termen observatie, interpretatie en toepassing. Varianten daarop zijn: verkennen, verklaren, verwerken; en: lezen, luisteren, leren. In dit boek worden de verschillende aanduidingen door elkaar gebruikt.

Observeren is nauwkeurig lezen om te zien wat er precies staat. Zeg maar het feitenonderzoek. Heb je de informatie die de tekst geeft goed begrepen? Interpreteren wil zeggen nadenken over de betekenis, de boodschap van de tekst. Wat wil God ons door dit gedeelte duidelijk maken? Bij het toepassen probeer je lijnen te trekken van de tekst naar je eigen leven. Wat is de relevantie voor ons leven hier en nu? De tekst wordt dus op drie manieren bevraagd: wat staat er? wat betekent dat? en: hoe beïnvloedt dat mijn leven? Of om het nog anders te zeggen, we kijken naar informatie, betekenis en relevantie.

Vooral goed observeren zijn we over het algemeen niet zo gewend. We hebben het al gauw over de betekenis (interpretatie) en over wat mijzelf daarin aanspreekt (toepassing). Maar staat het er ook echt? Bij nauwkeurig lezen zou bijvoorbeeld best eens kunnen blijken dat niet heel Psalm 23 over een herder gaat, ook al staat er in verschillende vertalingen 'De Here is mijn Herder' boven. Of dat het Vaderhuis niet de plaats is waar we na ons sterven naar toe gaan (Johannes 14:1-3; let vooral op vers 3). Of dat het bij de wijze man die zijn huis bouwt op een rots (Mattheüs 7:24-27) niet gaat over het bouwen van je levenshuis op Christus, ook al heb je als kind misschien vaak gezongen: 'dus bouw je huis op Jezus, de rots.' De Here Jezus zei 'ieder die deze woorden van Mij hoort en ze doet, die zal Ik vergelijken met een verstandig man, die zijn huis op de rots gebouwd heeft' (vers 24). Is je levenshuis bouwen op Christus hetzelfde als doen wat Hij in de Bergrede gezegd heeft?

Onderlinge verhouding

Het onderscheid tussen observatie, interpretatie en toepassing is in die zin kunstmatig dat ze in elkaar overvloeien. Wanneer gaat het nog over gebedsverhoring zoals Mattheüs er over schrijft (observatie en interpretatie) en wanneer komen mijn eigen (onverhoorde?) gebeden in beeld (toepassing)? In de praktijk is het juist wel goed als de aandacht als vanzelf van het ene naar het andere 'veld' verschuift, zolang ze maar alle drie aan bod komen. Als je ziet dat in de tweede helft van Psalm 23 het beeld van de herder wordt losgelaten, ga je vanzelf vragen welk beeld er dan wel gebruikt wordt (observatie) en wat dat betekent (interpretatie). En als je merkt dat de Here Jezus er groot belang aan hecht dat we Hem niet alleen aanhoren maar ook gaan doen wat hij zegt, dan schiet het algauw door je hoofd: neem ik de richtlijnen uit de Bergrede wel serieus? Of denk ik te snel dat God wel zal begrijpen dat ik mijn vijanden niet kan liefhebben (Mattheüs 5:44) en dat Hij me dat wel vergeven zal (toepassing)? Zo wissel je steeds in aandacht tussen de drie zijden van de driehoek in de figuur.

De volgorde observatie, interpretatie, toepassing is in wezen heel logisch. Er kan pas zinnig over betekenissen gesproken worden als de tekst goed gelezen is, het gaat per slot van rekening over de boodschap *van de tekst*. En de vraag 'wat heeft dit mij te zeggen?' kan pas gesteld worden als de betekenis van de tekst begrepen is. Maar dit wil beslist niet zeggen dat het drie opeenvolgende fasen in het kringgesprek of in je stille tijd moeten zijn. Liever niet, want dan wordt het heel kunstmatig. Het is beter om telkens te wisselen van aandachtsveld, dan om star een methode van drie stappen toe te passen. Het kan bij een kringgesprek bijvoorbeeld heel pakkend zijn om eerst bij de eigen ervaring in te zetten (toepassing), om vervolgens te zien wat de Bijbel er over zegt (observatie en interpretatie). De relevantie van het bijbelgedeelte springt dan meteen in het oog. Daardoor is je interesse gewekt en ga je met meer belangstelling lezen.

Lezen (observeren)

Bij het verkennen van de tekst spelen vooral taalkundige en historische aspecten een rol. Het gaat nu nog niet om de (theologische) betekenis van het bijbelgedeelte, maar om de vraag of de informatie van de tekst in taalkundig en historisch opzicht goed begrepen wordt. Hoe steekt de tekst in elkaar? Zit er een bepaalde opbouw in? Werkt de schrijver toe naar een climax? Gebruikt hij voorbeelden, argumenten, tegenstellingen of herhalingen? In 2 Timotheüs 2:4-6 zie je bijvoorbeeld dat de beelden elkaar snel afwisselen:

‘Lijd verdrukkingen als een goed soldaat van Jezus Christus. Niemand die in het leger dient, wordt verwickeld in de zaken van het levensonderhoud, opdat hij hem kan behagen die hem voor de krijgsdienst aangenomen heeft.

En ook als iemand aan een wedstrijd deelneemt, krijgt hij geen krans als hij de spelregels niet in acht heeft genomen.

De landbouwer die zware arbeid verricht, moet als eerste in de vruchten delen.’

Paulus wijst Timotheüs op het voorbeeld van een soldaat, een atleet en een boer. Boeiende vergelijkingen uit heel verschillende leefwerelden.

Vraag je dus af of je de tekst taalkundig, grammaticaal begrijpt. Zie je hoe de zin loopt? Is er geen verwarring rond woordbetekenissen? Heb je echt scherp wat bijvoorbeeld een woord als ‘uitverkiezing’ bij Paulus betekent? En waarom worden sommige mensen in de Evangelieën ‘zondaren’ genoemd? We zijn toch allemaal zondaar? Wat is ootmoed, en wat betekent goedertierenheid? Kortom, begrijp je de tekst als taaluiting? Vooral bij wat oudere vertalingen kan het zijn dat een woord in het Nederlands inmiddels iets anders is gaan betekenen. Als in de Statenvertaling geconstateerd wordt dat Petrus en Johannes ‘slechte mensen’ zijn (Handelingen 4:13), dan heeft dat niets met hun zondige aard te maken. ‘Slecht’ betekende vroeger ‘eenvoudig’. ‘Bekennen’ is wat anders dan een schuldbelijdenis afleggen en God ‘vrezende’ is heel wat anders dan bang voor Hem zijn. Als je dat allemaal wel weet, is het prima. Maar heb je geen idee, lees dan liever een vertaling die je wel begrijpt. Want als je de taal niet snapt, kom je gemakkelijk tot een verkeerde uitleg. Toen David bad ‘red mijn ziel’ (Psalm 6:5) bedoelde hij niet dat hij het niet erg zou vinden om te sterven, als hij maar voor eeuwig behouden zou zijn. Het woord ‘ziel’ wijst hier juist op zijn leven op aarde. Lees vers 6 er maar eens achteraan:

‘Keer terug, HEERE, red mijn ziel,
verlos mij, omwille van Uw goedertierenheid.
Want in de dood is er geen gedachtenis aan U,
wie zal U loven in het graf?’

Bij verhalen heb je vaak al een bepaald beeld voor ogen. Eens heb je er een voorstelling van gemaakt. Misschien afkomstig uit een kinderbijbel of van een verhaal door de leiding van de kinderclub of zondagschool. Maar als je nauwkeurig leest, moet je zo’n beeld vaak bijstellen. Op veel afbeeldingen van de tempelreiniging zie je duiven rondfladderen. Dan zouden de duivenverkopers ernstig benadeeld zijn. De veeverkopers konden hun dieren wel weer vangen en de wisselaars konden hun geld oprapen, maar de duivenverkopers waren hun handelswaar kwijt. Maar het beeld van de rondfladderende duiven komt niet uit de Bijbel. Daar staat alleen: Jezus ‘keerde de tafels van de wisselaars om en de stoelen van hen die de duiven verkochten’ (Matteüs 21:12; Markus 11:15). Nou zal je dogmatiek hierdoor niet ingrijpend veranderen, maar je krijgt toch een wat ander beeld van het optreden van de Here Jezus. Hij was er niet op uit om mensen te benadelen. Hij wilde alleen maar dat de hele tempel een plaats was waar gebeden kon worden, ook de voorhof die bestemd was voor niet-Joden, die nu in een marktplaats veranderd was. Niet-Joden moesten net zo goed welkom zijn in de tempel van de God van Israël (1 Koningen 8:41vv).

Ook inzicht in de historische achtergrond van een tekst is belangrijk voor een goed verstaan.

Natuurlijk hoef je niet volledig op de hoogte te zijn van de wereldkaart in de tijd van Abraham of van de hellenistische cultuur in de tijd van het Nieuwe Testament, maar een beetje begrip van de achtergronden is wel nodig. Zo zul je bij het lezen van de Evangelieën toch wel ongeveer moeten

weten wat een tollenaar of een Farizeeër is. Dit kan van de gespreksleider van een bijbelkring wat voorbereiding vragen. Maar met een goede studiebijbel kom je al een heel eind.

In hoofdstuk 3 zullen we verder onderzoeken wat kan helpen bij het goed observeren van de bijbeltekst.

Luisteren (interpreteren)

Enerzijds wordt er bij de interpretatie gekeken naar de bedoeling van de bijbelschrijver. Anderzijds wordt gevraagd naar de betekenis in onze tijd. Die twee hoeven niet altijd samen te vallen. Dat kan te maken hebben met de voortgaande ontwikkeling binnen de Bijbel zelf, met de situatiegerichtheid van bepaalde uitspraken, of met het culturele gewaad van de Bijbel. Van alle drie een voorbeeld.

Al binnen de Bijbel zien we op veel terreinen een ontwikkeling, bijvoorbeeld wat betreft de offerwetten of de reinigingsvoorschriften van het Oude Testament (zie bijvoorbeeld Markus 7:19). Was de oorspronkelijke betekenis van de offerwetten dat in een aantal gevallen een lam letterlijk geslacht moest worden, in het Nieuwe Testament is dat niet meer zo. Er kan dus verschil zitten tussen de oorspronkelijke bedoeling van de auteur en de betekenis voor vandaag omdat het heilsplan van God zich verder ontwikkeld heeft.

Het kan ook zijn dat we met een specifieke situatie te maken hebben, waardoor we de boodschap niet universeel van toepassing kunnen verklaren. Als de Here Jezus tegen de rijke jongeling zegt 'verkoop alles wat u hebt en geef het aan de armen' (Markus 10:21), dan betekent dat in onze tijd nog niet per se dat christenen geen bezittingen mogen hebben. De opdracht aan de rijke jongeling is niet algemeen geldig. Het is een oproep aan een concrete persoon in de tijd dat de Here Jezus op aarde was om alles op te geven en Hem te volgen. Andere leerlingen hadden wel degelijk bezittingen, zoals een huis of een schip.

Dat de betekenis voor ons niet hetzelfde hoeft te zijn als voor de eerste hoorders, wil niet zeggen dat de boodschap van de Bijbel tijdgebonden is. Maar wel cultuurbepaald: de betekenis van allerlei verschijnselen of gedragingen kan van cultuur tot cultuur verschillen, zoals het afscheren van het haar, het bedekken van het hoofd, of het dragen van een 'jurk' door mannen. Ook wat dat betreft kun je iets niet zomaar overnemen 'omdat het nu eenmaal in de Bijbel staat'. In Handelingen 18:18 lezen we dat Paulus zijn hoofdhaar liet afknippen of afscheren. 'Hij had namelijk een gelofte gedaan', wordt er ter verklaring aan toegevoegd. Wie vandaag de dag zijn hoofd kaal laat scheren, zal daar andere motieven voor hebben.

Bij de interpretatie vraag je je dus twee dingen af. Enerzijds: wat wilde de schrijver aan zijn lezers communiceren? Zou je dat in eigen woorden kunnen navertellen? Of in een parafraze van de tekst kunnen opschrijven? En anderzijds: wat is de betekenis voor ons? Wat zijn de blijvende normen en waarden, ook als we het gedrag van vroeger niet hoeven te kopiëren?

We zitten met de tweede vraag op de rand van de toepassing. Toch gaat het hier nog niet over de praktijk van ons leven, maar over de vraag of de betekenis voor ons op dezelfde manier onder woorden gebracht moet worden als de betekenis voor de eerste lezers. Of zijn er verschuivingen opgetreden waar we rekening mee moeten houden? De Here Jezus zei eerst dat Hij alleen gezonden was tot de verloren schapen van Israël (Mattheüs 15:24), maar na zijn opstanding dat het Evangelie aan alle volken gebracht moest worden (Mattheüs 28:19). Dat is geen tegenspraak, maar een ontwikkeling; blijktbaar is door zijn dood en opstanding de scheidsmuur tussen Israël en de volken weggevallen (zie Efeziërs 2). Mattheüs 15:24 betekent voor ons dus niet dat wereldzending tegen de

bedoeling van God ingaat. Jezus' leerlingen mochten niet naar niet-joodse volken of naar de Samaritanen gaan (Mattheüs 10:5). Dat verbod geldt voor ons niet.

Bij de interpretatie maken we dus de overgang van de situatie van de tekst naar die van ons, van 'toen' naar 'nu'. Vandaar de diagonale streep dwars door de figuur aan het begin van deze paragraaf. In hoofdstuk 4 zullen we een en ander verder bespreken.

Leren (toepassen)

Het derde aspect van ontdekkend bijbellezen is het toepassen. Bij de verwerking van de boodschap voor onszelf moeten we niet alleen denken aan strikt persoonlijke toepassingen, laat staan dat we de bijbelse boodschap mogen versmallen tot een zaak voor de individuele geloofsbeleving of spiritualiteit alleen. We zullen ons ook afvragen wat een en ander betekent voor de kerk waar we lid van zijn en de wereld waarin we leven. Maar wel in die zin dat we *zelf* lid zijn van die kerk en functioneren in die wereld. De toepassing gaat dus niet over anderen, maar over onszelf, in alle relaties en omstandigheden waarin we leven.

Toepassen betekent niet alleen verandering van gedrag. Het gaat over elke invloed van de bijbelse boodschap op ons. Gaan we de werkelijkheid anders *beleven*? Hebben we God beter leren *kennen*? Zijn we over bepaalde zaken anders gaan *denken*? Krijgen we meer zicht op de *doorwerking* van het Evangelie in ons bestaan? Moeten we ons *spreken* of *handelen* corrigeren?

Bijbellezen is levenslang leren. Als God ons door zijn Woord aanspreekt, dan vraagt dat om reactie. Dat zie je al binnen de Bijbel. Het spreken en handelen van God stelt mensen voor de keus. Zullen ze naar Hem luisteren, in Hem geloven en gehoorzamen? Of wijzen ze Hem af en gaan ze tegen Hem in? In onze reactie geven we vorm aan onze relatie met God. Niet de illusies die je over jezelf koestert maken je een waardevol mens, maar je concrete optreden. P.D. James maakt in haar boek *Tehuis met vele vrienden* een prachtige opmerking over iemand die zich verbeeldt graag gasten te ontvangen: 'Maar in werkelijkheid verlangde hij naar de bevrediging die gastvrijheid gaf zonder de last van gasten.' Zo zou je er ook naar kunnen verlangen een goed christen te zijn, zonder dat het je iets kost. Maar dat gaat niet. De Here Jezus zei: 'wie zijn kruis niet op zich neemt en Mij navolgt, is Mij niet waard. Wie zijn leven vindt, zal het verliezen; en wie zijn leven verliest omwille van Mij, zal het vinden' (Mattheüs 10:38v). Dat zijn pittige uitspraken. Jezus wil ons alles geven, maar vraagt dat wij ons dan ook helemaal aan Hem willen overgeven.

Een bijbelstudie zonder toepassing is als een rijbewijs zonder auto, een kookles zonder maaltijd, een boswachter in een woestijn. Je kunt eindeloos discussiëren over moeilijke teksten, maar niemand wordt er beter van. Omgekeerd belooft de Here Jezus dat wie Hem echt wil volgen, leven vindt. Eeuwig leven. Als je dat ziet, dan wil je graag gehoor geven aan de boodschap van de Bijbel. Het is geen verplichting, het is genade!

Meer over het toepassen van de Bijbel vind je in hoofdstuk 5. Maar eerst iets meer over de zin van bijbellezen.

Aandachtspunt

- Stel jezelf bij het lezen van een bijbelgedeelte drie vragen: wat staat er precies? wat betekende dat toen en wat betekent dat nu? en: hoe beïnvloedt dit mijn leven?

Verwerking

- ✓ Wat is het laatste gedeelte dat je gelezen hebt uit de Bijbel? Lees het nog eens aandachtig door. Maak aantekeningen op het gebied van observatie, interpretatie en toepassing. Hoe heeft dit je inzicht verdiept?
- ✓ Hoeveel aandacht geef je normaal gesproken aan de drie aspecten lezen, luisteren en leren? Hoe kun je hier zo nodig meer balans in aanbrengen?
- ✓ Hoe heeft het lezen van de Bijbel je leven verrijkt? Welke genade heb je daarin ervaren?

1.3 Wat betekent de Bijbel voor jou?

In de Koran worden Joden en christenen 'mensen van het boek genoemd'. Toch is het christelijk geloof niet echt een boekreligie. Het gaat uiteindelijk niet om het boek. We *hebben* een boek, maar we *geloven* in een Persoon. Niettemin is de Bijbel ontzettend belangrijk. Want voor onze redding moeten we het van Gods Woord hebben! En niet van onze eigen vroomheid of religieuze bevlogenheid. Je kunt blij zijn met de toenemende belangstelling voor spiritualiteit. Maar spiritualiteit redt niet. Jezus redt, door het geloof in Hem. En we leren Hem kennen via de Bijbel.

Neem en lees

Ongeveer de helft van alle Nederlanders bezit een Bijbel, maar ongeveer een op de acht leest er ook regelmatig uit, dat wil zeggen eens per week of vaker. Miljoenen exemplaren liggen vrijwel ongebruikt in de kast. Wat een gemiste kansen! Door de bank genomen neemt de bijbelkennis af. Maar wat wil je ook. Hoeveel tijd besteden we eraan? Vergelijk het eens met de tijd die je voor de tv of achter je laptop of tablet doorbrengt. Waar word je dan meer door gevormd, denk je? Wat is je ideaal, hoeveel tijd zou je aan bijbelstudie willen besteden? Als je daar niet tevreden over bent, doe er dan wat aan. Ga een jaar bijbelschool doen, ga een leesrooster gebruiken of een cursus volgen. En vooral, meld je aan bij een bijbelkring. Als je er met elkaar over praat, komt de tekst tot leven en word je er opnieuw door aangesproken.

'Neem en lees', hoorde Augustinus toen hij geestelijk diep in de put zat. Hij pakte de brief aan de Romeinen en las het eerste waar zijn oog op viel. 'Terstond ... stroomde als het ware het licht der gemoedsrust mijn hart binnen en alle duisternis van twijfel vlood heen' (Augustinus 333). Anderen hebben hetzelfde ervaren. Maarten Luther kwam tot een doorbraak toen hij uit Romeinen 1: 17 en 3:28 begreep dat 'gerechtigheid Gods' betekent dat God een mens puur uit genade vrijspreekt. Hij is vooral bekend geworden door zijn 95 stellingen tegen de aflat, maar hij is in zijn leven veel meer bezig geweest met het vertalen van de Schrift in het Duits. De Bijbel was toen alleen beschikbaar in het Latijn, maar Luther wilde dat iedereen hem kon lezen in zijn eigen taal. Dat vond hij belangrijk. Het Woord van God heeft geen bemiddeling nodig, was zijn mening, niet van een gewijde priester, en ook niet van een geschoolde theoloog. De bijbelschrijvers gebruikten gewone taal, die voor iedereen te volgen is.

Deze uitspraak is niet zo bedoeld dat een bepaalde uitlegkundige traditie niet meespeelt of niet mee mag spelen, maar wel zo dat iedereen van welke traditie dan ook direct naar de Schrift kan grijpen en daarin ook niet teleurgesteld zal worden. Met betrekking tot onze zaligheid, het herstel van de relatie met God, zegt de Bijbel duidelijk waar het op staat. Dat kun je niet missen (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 2).

Niet alleen in het verleden, maar nog steeds komen mensen tot geloof door het lezen van de Bijbel. Stan Telchin beschrijft in zijn boek *Verraden!* hoe hij als Jood door het lezen van het Nieuwe Testament Jezus ontmoette en Hem ging volgen.

Gewoon de Bijbel lezen

Misschien denk je nu wel : 'Ik zou wel willen dat het allemaal zo gemakkelijk was, maar zo ervaar ik dat niet.' Dat is ook waar. De Bijbel is een moeilijk boek. Bij alle goede wil om te lezen en te begrijpen, ontbreekt het niet zelden aan het vertrouwen dat deze poging ook slaagt. Je komt raadselachtige passages tegen en verhalen die je tegen de borst stuiten. Bovendien is het beroep op de Bijbel in onze tijd geproblematiseerd. Je kunt nauwelijks nog zeggen 'dit staat er en dat betekent het', hooguit 'ik denk dat ...'. Toch hoeft dit alles je niet tegen te houden om maar gewoon te gaan lezen. Je hoeft niet alles te begrijpen om door de waarheid van het Evangelie aangesproken te worden. Je hoeft het niet direct met alles eens te zijn om te kunnen geloven. Want het gaat in de eerste plaats om een relatie: om God te leren kennen door Jezus Christus. In een relatie is begrijpen niet het allerbelangrijkste. Een kind zal z'n ouders misschien niet helemaal begrijpen, maar wel ervaren dat ze van hem houden. Ook op momenten dat hij het hartgrondig met hen oneens is. Stap dus niet in de valkuil om te denken dat je alles begrijpen moet. In feite geloof je lang niet alles wat je begrijpt en begrijp je lang niet alles wat je gelooft. Bijbelkringleiders maken nog wel eens de fout om te beginnen met de vraag: 'Wat begrijp je niet?' Waarschijnlijk denken ze dat een zinnig gesprek niet mogelijk is als niet eerst alle moeilijkheden zijn opgelost. Maar het gevaar is dat je blijft hangen in problemen waar je waarschijnlijk toch niet uitkomt. Een hele kring kan verzanden door telkens terugkerende hete hangijzers als uitverkiezing, doop, Israël in de eindtijd, en ga zo maar door. Dat zet geen zoden aan de dijk. Ga niet telkens in discussie over thema's waar christenen het al eeuwen over oneens zijn. Maar deel met elkaar wat je wel begrijpt en bouw elkaar daarmee op. Wie zich er nauwelijks in verdiept, kan roepen 'oh, de Bijbel, die ken ik wel.' Wie er echt mee aan de slag gaat, weet wel beter. Maar laat je niet ontmoedigen. Ga gewoon door met lezen. Het is net als met het leren van een vreemde taal. In het begin ben je misschien geneigd om op te geven, zo weinig begrijp je ervan. Maar stel dat het de taal van je geliefde is, dan zet je toch door? Al zul je nuances blijven missen en tegen je beperkingen aan blijven lopen. Gaandeweg leer je steeds beter met elkaar te communiceren. Niet perfect, maar goed genoeg.

Verwachtingsvol lezen

Ook de mooiste belevenissen kunnen routine worden. Een huwelijk dat spetterend begon, wordt gezapig. Een bruisende kunstenaar verliest zijn gedrevenheid. Je enthousiasme voor de Bijbel bekoelt. Iemand die pas tot geloof gekomen was, vertelde dat hij drie dagen en nachten achter elkaar door was blijven lezen. Hij kon gewoon niet meer ophouden. Het ene gedeelte was nog mooier dan het andere. Maar dat houd je geen jaar vol. En dat hoeft ook niet. Het mag best een rustige gewoonte worden. Prima zelfs. Maar houd de spanning er wel in. Lezen aan tafel, wekelijkse kerkgang, dagelijkse stille tijd, het zijn goede gewoontes, zolang ze niet vervallen in sleur. Neem er geen genoegen mee als ze verzand zijn in een nietszeggend ritueel. In een goed huwelijk raak je niet op elkaar uitgekeken. Als je de goede studie gekozen hebt of het juiste beroep, dan blijft het je boeien. En als de Bijbel belangrijk voor je is, dan zal de waarheid telkens voor je oplichten en zul je Gods genade steeds opnieuw ervaren.

Ongeveer ieder jaar met Pinksteren wordt Handelingen 2 gelezen. En ook bij het persoonlijk lezen was het al vaak langs gekomen. Ik dacht dat ik het wel zo'n beetje kende. Petrus vertelt er dat al die vreemde verschijnselen die zich voordeden, er mee te maken hadden dat God zijn Heilige Geest op de gelovigen uitstortte. Dacht ik. Maar ineens viel het me op, dat het er toch net even anders staat. Petrus zei: 'Deze Jezus heeft God doen opstaan, waarvan wij allen getuigen zijn. Hij dan, Die door de rechterhand van God verhoogd is en de belofte van de Heilige Geest ontvangen heeft van de Vader, heeft dit uitgestort wat u nu ziet en hoort' (Handelingen 2:32v). Zie je het? De Vader heeft de beloofde Heilige Geest aan zijn Zoon gegeven, en het is Jezus Die de Geest over de mensen uitstort. Opnieuw raakte ik ervan onder de indruk dat Jezus centraal staat en dat we werkelijk alles aan Hem te danken hebben (Kolossenzen 2:9v). God doet niets buiten Hem om. Hoe groot is Hij! Leg je er daarom niet bij neer als het je allemaal even niets meer zegt. Blijf verwachten dat God tot je spreekt door zijn Woord. Als je biddend blijft luisteren, zal dat zeker gebeuren. Ontdekkend bijbellezen kan je daarbij helpen.

Aandachtspunt

- Blijf lezen in de Bijbel, ook als je dingen tegen komt die je niet begrijpt of die je tegen de borst stuiten. Gaandeweg raak je er vertrouwd mee en ga je Gods stem steeds beter verstaan.

Verwerking

- ✓ Hoe vaak en wanneer lees je in de Bijbel? Wat zou je daar eventueel aan willen veranderen, en hoe ga je dat doen?
- ✓ Wat helpt jou om niet weg te zakken in een betekenisloze sleur, maar om fris te blijven lezen?
- ✓ Wanneer was de laatste keer dat je echt geraakt werd door een tekst? Hoe kwam dat?